

Innst. O. nr. 10

(2001-2002)

Innstilling fra justiskomiteen om lov om endring i lov om rettsgebyr (differensiering av rettsgebyret)

Ot.prp. nr. 3 (2001-2002)

Til Odelstinget

1. SAMMENDRAG

1.1 Proposisjonens hovedinnhold

I proposisjonen foreslås endring i lov om rettsgebyr. Forslaget gjelder differensiering av rettsgebyret i sivile saker ut fra hovedforhandlingens varighet ved herreds- og byrett, lagmannsrett og Høyesterett.

Rettsgebyrloven § 1 definerer et grunngebyr kalt rettsgebyret (R). Fra 1. januar 2001 er dette kr 655. Det betales i dag et fast gebyr for domstolenes behandling av tvistemål. Satsen er 6 R for søksmål til herreds- og byrettene og 25 R for ankesak ved lagmannsrettene og Høyesterett.

Justisdepartementet foreslår en differensiering av rettsgebyret slik at hovedforhandlinger i herreds- og byrett som gjennomføres i løpet av en dag, blir noe rimeligere enn i dag. Deretter vil gebyret økes suksessivt. Med forslaget ønsker departementet at rettsgebyret i større grad skal avspeile ressursbruken i saken, og gi partene et incitament til å unngå unødvendig lange hovedforhandlinger.

1.2 Forslaget i departementets høringsbrev

I høringsbrevet fra Justisdepartementet ble det foreslått at det i herreds/byretten skulle påløpe 5 R første dag av hovedforhandlingen i sivile saker, og deretter 2 R for hver dag til og med dag fem. Deretter påløper 4 R for hver dag.

I ankeinstansene ble det foreslått å opprettholde 25 R første dag av hovedforhandlingen, men deretter beregnes 2 R for hver dag til og med dag fem. Deretter påløper 4 R for hver dag. Avgjøres anken uten at ankeforhandling blir holdt, betales 12,5 R.

Departementet vurderte om det var behov for å gjøre unntak fra reglene om differensiering for enkelte typer saker, men fant ikke grunn til det. Det vises til at rettsgebyrloven § 10 hjemler gebyrfritak for visse sakstyper uavhengig av partenes økonomi. Også lov om fri rettshjelp gir en hjemmel for gebyrfrihet når rettshjelplovens vilkår er oppfylt.

Differensieringsreglene ble foreslått å få tilsvarende anvendelse for skifterett og namsrett. Ved anke over dom eller rettsforlik fra forlikrådet foreslås differensiert gebyr tilsvarende ordinær behandling i herreds- og byrett. For motsøksmål, intervensjonssøksmål og regressøksmål foreslås betalt 5 R, dvs. en reduksjon med 1 R. Departementet fant heller ikke grunn til å differensiere gebyret i oppfrisknings- eller gjenopptakelsessaker.

Der saken heves, trekkes eller forlik inngås under hovedforhandling, uteblivelsesdom avsies eller dom blir avsagt på grunnlag av partenes enighet, ble det foreslått fortsatt halvparten av fullt gebyr, men nå beregnet ut fra de differensierte satsene.

Dagens regler om forskuddsvis betaling av gebyret, med unntak for advokater og offentlige organer ble foreslått videreført.

1.3 Høringsinstansenes syn

Blant høringsinstansene er synet på forslaget delt. Tolv høringsinstanser er positive til hele eller deler av forslaget eller støtter dets intensjoner, mens ti er negative eller har betydelige innvendinger.

Uttalelsene gjennomgås på side 5-7 i proposisjonen.

1.4 Departementets vurderinger

Den første hovedinnvendingen fra høringsinstansene - at økningen i rettsgebyret vil virke rettsfornekende - har en side mot Den europeiske menneskerettskonvensjon, og kravet om en reell og effektiv adgang til domstolene, jf. artikkel 6. Dagens rettsgebyrordning er klart nok ikke i strid med konvensjonen, og etter departementets syn vil heller ikke forslaget om differensiering være det. Er saksøkeren slik stilt at gebyret utgjør en uoverstigelig hindring for å benytte domstolene, vil vedkommende kunne søke om fri sakførsel eller fritak for rettsgebyr iht. rettshjelploven.

Når det gjelder den andre hovedinnvendingen mot forslaget - at det ikke vil ha noen betydning som inci-

tament til kortere hovedforhandlinger fordi stigningen i gebyret er for liten, foreslår departementet å gjøre kurven for differensiering noe brattere enn i forslaget i høringsnotatet.

Det foreslås etter dette at det skal påløpe 5R første dag av hovedforhandlingen i herreds/byrett, og deretter 3 R for hver dag til og med dag fem. Deretter beregnes 4 R for hver dag. For ankesakene foreslås 24 R første dag av hovedforhandlingen og deretter 3 R for hver dag til og med dag fem. Deretter beregnes 4 R for hver dag.

Departementet holder fast ved dagens ordning når det gjelder forskuddsvis/etterskuddsvis betaling av gebyret.

1.5 Økonomiske og administrative konsekvenser

Departementet antar forslaget vil kreve noe mer arbeid fra domstolenes side, men så vidt begrenset at det ikke skulle medføre behov for økte ressurser.

Et grovt overslag over de utgifter staten har i forbindelse med tvistemål viser at behandlingsgebyrene i dag bare dekker ca. 10 pst. av de totale utgifter.

Det antas at forslaget vi kunne gi rundt 6,3 mill. kroner i merinntekter pr. år.

2. KOMITEENS MERKNADER

Komiteen, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Gunn Karin Gjøl, Anne Helen Rui og Knut Storberget, fra Høyre, lederen Trond Helleland, Carsten Dybevig og Linda Cathrine Hofstad, fra Fremskrittspartiet, Jan Arild Ellingsen og André Kvakkestad, fra Kristelig Folkeparti, Einar Holstad og Finn Kristian Marthinsen, og fra Sosialistisk Venstreparti, Inga Marte Thorkildsen, viser til at ved en differensiering av gebyret, avhengig at sakens varighet, vil partene i sivile saker få et incitament for å redusere omfanget av prosessen. Komiteen har merket seg at gebyret ved behandlingen av sivile saker som bare går over en dag vil bli lavere, og mener at forslaget ikke vil innebære rettsfornektelse selv om totalprovenyet av rettsgebyr vil øke.

Komiteen mener at lovforslaget klart ikke krenker Den europeiske menneskerettskonvensjon artikkel 6, nr. 1 om den enkeltes krav på adgang til domstolene («access to court»).

Komiteen vil likevel understreke at lovendringen ikke må resultere i at parter med svak økonomi forhindres fra å føre sin sak i full bredde. De eksisterende muligheter for fritak for rettsgebyr må benyttes for å hindre at disse partene rammes av økt gebyr ved

langvarige saker, jf. rettsgebyrloven § 10 og retts- hjelplovens fritaksbestemmelser.

Komiteen har også vurdert spørsmålet om å knytte rettsgebyret til tvistegjenstandens verdi, men finner av retts tekniske grunner at den foreslåtte løsning er å foretrekke. Komiteen vil likevel påpeke at det hadde vært ønskelig, i ressurskrevende og langvarige saker - særlig mellom næringsdrivende, at prosesskostnadene for domstolene i større grad ble reflektert i rettegebyret. Komiteen er kjent med brev fra Stavanger byrett til Justisdepartementet så tidlig som 11. juni 1993 om dette, og de intensjoner som der trekkes frem berøres også i høringsuttalelsen fra Asker og Bærum herredsrett. Den senere tids rettsutvikling med mange ressurskrevende sivile saker, tyder på at denne problemstilling fortsatt er aktuell og på ny bør gjennomgås av departementet. Komiteen vil derfor be om at departementet kommer tilbake til Stortinget vedrørende dette, alternativt via tvistemålutvalgets arbeid med gjennomgangen av den sivile rettergangsordning.

Komiteens flertall, alle untatt medlemmene fra Fremskrittspartiet, er etter dette enig i de foreslåtte endringer i lov om rettsgebyr, og støtter den modellen for differensiering som departementet foreslår.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet ser at en differensiering av rettsgebyrene i noen sammenhenger kan få uheldige utslag. Dette gjelder spesielt i saker som vedrører personskader og saker der enkeltpersoner anlegger sak for å få overprøvet et forvaltningsvedtak.

Disse medlemmer har merket seg at saker vedrørende personskader erfaringsmessig varer i flere dager. Dette er også saker som er svært viktige for den det gjelder. Det vil være svært uheldig dersom rettighetstap i slike saker skyldes vegring pga. rettsgebyrene. Disse medlemmer ser også at domstolsprøving av forvaltningsvedtak er en viktig sikkerhetsventil i forholdet mellom enkeltmennesket og det offentlige. Når det offentlige er den sterke motparten, fremstår det som urimelig dersom rettsgebyrene virker som et hinder for å hevde sin rett. Her må enkeltmenneskets mulighet til å få prøvet sin rett ha forrang fremfor det offentliges ønske om å verne sine interesser. All den tid mange av sakene mellom enkeltmennesker og det offentlige uansett er gebyrfriske, vil dette knapt være merkbart på inntektssiden i budsjettet, men merkbart for den enkelte innbygger som omfattes.

Disse medlemmer fremmer derfor forslag til endring i rettsgebyrloven § 8 første ledd i tråd med dette.

3. FORSLAG FRA MINDRETALL

Forslag fra Fremskrittspartiet:

I lov 17. desember 1982 nr. 86 om rettsgebyr gjøres følgende endring:

§ 8 første ledd skal lyde:

Det skal betales 5 ganger rettsgebyret for søksmål ved herreds- og byrett (inngangsgebyr). For andre saker enn saker om personskade og saker der enkeltpersoner er part eller har anlagt sak for å få overprøvet et forvaltningsvedtak, påløper i tillegg 3 ganger rettsgebyret pr. dag til og med dag fem og deretter 4 ganger rettsgebyret pr. dag dersom hovedforhandlingen varer mer enn én dag. Det samme gjelder for behandling av tvist som foretas i søksmåls former for herreds- og byrett i egenskap av skifterett eller namsrett, av anke over dom avsagt i forliksrådet, jf. tvistemålsloven § 296 og av anke over rettsforlik inngått i forliksrådet, jf. tvistemålsloven § 286. For behandling av ankesak som tillates fremmet, betales ved lagmannsrett og ved Høyesterett 24 ganger rettsgebyret. For andre saker enn saker om personskade og saker der enkeltpersoner er part eller har anlagt sak for å få overprøvet et forvaltningsvedtak, påløper i tillegg 3 ganger rettsgebyret pr. dag til og med dag fem og deretter 4 ganger rettsgebyret pr. dag dersom hovedforhandlingen varer mer enn én dag. Avgjøres anken uten at ankeforhandling blir holdt, betales halvparten av fullt inngangsgebyr.

4. KOMITEENS TILRÅDING

Komiteen viser til proposisjonen og rår Odels-tinget til å gjøre følgende

vedtak til lov

om endring i lov om rettsgebyr (differensiering av rettsgebyret)

I

I lov 17. desember 1982 nr. 86 om rettsgebyr gjøres følgende endring:

§ 8 skal lyde:

Det skal betales 5 ganger rettsgebyret for søksmål ved herreds- og byrett (*inngangsgebyr*). Varer hoved-

forhandlingen mer enn én dag, påløper i tillegg 3 ganger rettsgebyret pr. dag til og med dag fem og deretter 4 ganger rettsgebyret pr. dag. Det samme gjelder for behandling av tvist som foretas i søksmåls former for herreds- og byrett i egenskap av skifterett eller namsrett, av anke over dom avsagt i forliksrådet, jf. tvistemålsloven § 296 og av anke over rettsforlik inngått i forliksrådet, jf. tvistemålsloven § 286. For behandling av ankesak som tillates fremmet, betales ved lagmannsrett og ved Høyesterett 24 ganger rettsgebyret. *Varer hovedforhandlingen mer enn én dag, påløper i tillegg 3 ganger rettsgebyret pr. dag til og med dag fem og deretter 4 ganger rettsgebyret pr. dag.* Avgjøres anken uten at ankeforhandling blir holdt, betales halvparten av fullt *inngangsgebyr*.

For motsøksmål, intervensjonssøksmål og regresssøksmål betales *inngangsgebyr* som for særskilt sak. Ved ankebehandling gjelder tilsvarende regel. For ny behandling etter at begjæring om oppfriskning eller gjenopptakelse er tatt til følge, betales også som for særskilt sak.

Er en sak fra ankeinstansen hjemvist eller henvist til ny behandling, betales ikke nytt gebyr for behandlingen.

Blir søksmålet eller anken avvist, nektet fremmet eller hevet, betales 2 ganger rettsgebyret. Blir søksmålet eller anken avvist på grunn av manglende gebyrbetaling, betales ikke gebyr.

I de tilfeller saken trekkes eller forlik inngås senest 4 uker før hovedforhandling, betales 2 ganger rettsgebyret. Trekkes saken tilbake eller forlik inngås på et senere tidspunkt eller under hovedforhandling, eller uteblivelsesdom avsies, betales halvparten av fullt gebyr. For beregning av 4-ukersfristen gjelder reglene i domstolloven § 146 annet ledd tilsvarende.

Femte ledd gjelder tilsvarende dersom dom blir avsagt på grunnlag av partenes enighet.

For behandling av kjæremål, motkjæremål og krav om gjenopptakelse betales 6 ganger rettsgebyret. Blir kjæremål avvist, nektet fremmet eller hevet, betales 2 ganger rettsgebyret. Blir kjæremål avvist på grunn av manglende gebyrbetaling betales ikke gebyr. For kjæremål til herreds- og byrett over avgjørelser tatt i forliksrådet betales 2 ganger rettsgebyret.

II

Loven gjelder fra den tid Kongen bestemmer.

Oslo, i justiskomiteen, den 29. november 2001

Trond Helleland
leder

Knut Storberget
ordfører

Jan Arild Ellingsen
sekretær